

2016 ULUSAL RAPORU ALMANYA'DA İSLAMOFOBİ

ALEKSANDRA LEWICKI

2016 ULUSAL RAPORU

ALMANYA'DA İSLAMOFOBİ

ALEKSANDRA LEWICKI

Bu metin "European Islamophobia Report 2016" başlıklı çalışmada yayımlanmıştır.
Raporun tamamı için: www.islamophobiaeurope.com

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt

Kapak Fotoğrafı: AFP

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüp İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
ÖNEMLİ OLAYLAR VE GELİŞMELER	8
İSLAMOFOBİK OLAYLAR VE SÖYLEMLER	10
İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SİYASİ İNİSİYATİFLER	21
SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	22
KRONOLOJİ	23

YAZAR HAKKINDA

Aleksandra Lewicki

Siyaset sosyoloğu olan Aleksandra Lewicki doktorasını Bristol Üniversitesi'nden aldı. 2016'da Berlin Freie Universität doktora sonrası bursu kazandı ve Berlin Müslüman Kültürler ve Toplular Enstitüsü'nde çalışmalarına devam etti. Özellikle eşitlik politikaları ve ayrımcılığın kurumsal olarak yeniden üretimi gibi konular üzerinde duran Lewicki göç sonrası toplumlarda kültürel, ekonomik ve siyasi asimetrisini incelemektedir. Ayrıca İslamofobi gibi kültürel ırkçılık biçimlerinin kamu kurumlarında nasıl ortaya çıktığı ile ilgilenmektedir. *Ethnic and Racial Studies* ve *Citizenship Studies* gibi üst düzey uluslararası akademik dergilerde çalışmaları yayınlanan yazarın *Souveränität im Wandel* (Lit Verlag, 2005) ve *Social Justice through Citizenship? The Politics of Muslim Integration in Germany and Great Britain* (Palgrave Macmillan, 2014) başlıklı monografileri bulunmaktadır. Lewicki ayrıca çok sayıda kitap ve dergi için editörlük yapmış, *Ethnicities* (Londra) ve *Forschungsjournal Soziale Bewegungen* (Berlin) gibi akademik dergilerinin yayın kurulunda çalışmıştır.

Yazarın e-posta adresi: Aleksandra.Lewicki@fu-berlin.de

ÖZET

2016 yılında Almanya'da kaygı verici birçok gelişme yaşandı. Ülke ilk kez Irak ve Şam Devleti (DEAŞ) adıyla bilinen yapının destekçileri tarafından gerçekleştirilen bir dizi terör saldırısına hedef oldu. Müslüman karşıtı ırkçı söylem ve uygulamalar daha önce benzeri görülmemiş bir seviyeye çıktı.

Müslüman karşıtı düşünceler Almanya'da nüfusun yaklaşık yarısı tarafından desteklenmektedir. 2016 yılı Müslüman karşıtı çevrelerin yaklaşık yüzde 20'sinin İslam karşıtı tutumlarını seçim kararlarına yansıtmaya hazır olduklarının açıkça ortaya çıktığı bir yıl olmuştur. Yöneticilerinin belirgin İslamofobik düşünceler etrafında taraftarlarını seferber ettiği sağcı popülist parti Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland, AfD) yapılan seçimlerde yüzde 12-24 arasında oy alarak beş bölgesel parlamentoda temsil hakkı kazanmıştır. Ayrıca eski Doğu ve Batı Almanya nüfusunun dörtte biri her hafta ülke çapında düzenlenen çeşitli yürüyüşlere katılarak PEGIDA (Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar) grubunun siyasi gündemini onaylamaktadır. 2015 yılında dört kat artan mülteci barınaklarına yönelik şiddet saldırıları, 2016'da endişe verici bir sayıya ulaşmıştır. Yetkililer tarafından haftada ortalama 17 saldırı kaydedilirken yerel medyada haftada ortalama 37 saldırı haberi yer almıştır.

Günümüzde toplumsal hayatın farklı alanlarında var olan diğer pek çok ön yargı ve tarafgir tutum gibi İslamofobi de kurumsal süreçler vasıtasıyla yeniden üretilir. Bu rapor Alman iş piyasası, eğitim sistemi ve cezai yargı, yazılı ve sosyal medyada ortaya çıkan doğrudan ve dolaylı yapısal ayrımcılığın sistematik modellerini anlamak için çeşitli nicel ve nitel kanıtlar sunmaktadır. Bu alanlarda mevcut çeşitli veriler Müslümanlara ve kendisini aslında tam da Müslüman olarak tanımlamayan fakat başkaları tarafından İslam dinine mensup olarak algılanan bireylere karşı ayrımcı muamelenin devam ettiğini hatta arttığını göstermektedir.

Raporda özetlenen eğilimlerin 2017'de yapılacak Alman ulusal seçim kampanyası ve sonuçlarını önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir.

**Bu rapor
Almanya'daki
doğrudan ve
dolaylı yapısal
ayrımcılığın
sistematik
modellerini
anlamak için
çeşitli nicel ve
nitel kanıtlar
sunmaktadır.**

GİRİŞ

Müslüman karşıtı ırkçılık Almanya'da yeni bir olgu değildir. Müslümanlara yönelik genellemeler, aşağılayıcı ve oryantalist tasvirler Almanya'nın sömürgeci döneminde ve daha öncesinde de görülmüştür.¹ Müslüman karşıtı ırkçılığın çağdaş tezahürleri 21. yüzyıldaki Alman kamuoyu tartışmalarında özellikle belirgin hale gelmiştir.

Bu rapor aktüel Müslüman karşıtı tutumlara ilişkin güncel veri ve bilgi durumunun bir dökümünü de yapmaktadır. Müslüman karşıtı referanslar bu raporun işaret edeceği üzere Almanya'daki ırkçı ön yargının halihazırdaki en yaygın ifadesi olarak kabul görmeye başlamıştır. Dahası Almanya'da yabancı düşmanlığı yeni bir şey değilken² nüfusun giderek artan bir oranda Müslüman karşıtı görüşleri benimsemekle kalmayıp bunları siyasi eyleme dönüştürmeye hazır olduğuna dair elimizde önemli kanıtlar var. Bu rapor 2016'daki olayları ve eğilimleri kabaca tasvir etmekte, İslamofobik tutum ve uygulamaların belirgin bir şekilde arttığına dair kanıtlar sunmakta, ayrıca yapısal olarak ve günlük hayatta Müslüman karşıtı ırkçılığın eğitim, istihdam, siyaset, medya ve cezai yargı gibi temel kamusal alanlarda yeniden üretim biçimlerine işaret etmektedir.

1. Iman Attia, *Die "Westliche Kultur" und ihr Anderes. Zur Dekonstruktion von Orientalismus und Antimuslimischem Rassismus*, (Transkript, Bielefeld: 2009); Yasemin Shooman, *"Weil ihre Kultur so ist" Narrative des anti-Muslimischen Rassismus*, (Transkript, Bielefeld: 2014).

2. *Die Entbenmte Mitte. Die Leipziger Mitte Studie 2016*, ed. Oliver Decker, Johannes Kiess ve Elmar Brahler, (Psychosozial Verlag, Gießen: 2016).

ÖNEMLİ OLAYLAR VE GELİŞMELER

İslam karşıtı tutumlar ve bunların çeşitli ifade biçimleri en çarpıcı şekilde Avrupa sınırındaki insan hakları krizi sonrasında ortaya çıkan kamuoyu tartışmalarında görülebilir. Alman hükümetinin Suriye'den 800 bin mülteci daha almayı kabul ettiği Eylül 2015'te bu kriz yeniden baş göstermişti. Schengen sonrası Avrupa'nın sınırlarında sıkı polis denetimini yeniden başlatmak ile Dublin kurallarını geçici olarak askıya almak seçenekleri arasında bir seçim yapmak durumunda kalan Başbakan Merkel tercihini ikincisinden yana kullandı. Bu girişim Macaristan ve Avusturya siyasi liderleriyle müzakere edilmiş olan bir acil durum müdahalesi niteliği taşımaktaydı. Alman hükümeti daha sonra Suriyeli mültecileri kabul etmekle Avrupa'nın en zengin ülkelerinden biri olarak uluslararası insani yardım mükellefiyetini yerine getirdiğini savundu. Ayrıca bu kararın örneğin yaşlı insanların bakımı gibi iş gücü piyasasının belirli sektörlerindeki eleman eksikliğinin kapatılmasına yardımcı olacağını ileri sürdü. Almanya'nın çeşitli yerlerinde mültecilerle dayanışma açıklamaları çağrılarını yapıldıkça çok sayıda insan da özellikle mültecilerin ilk yerleştirildikleri mülteci kabul merkezlerinde gönüllü olarak çalışıyordu. Merkel'in Avrupa sınırında yaşanan insanlık krizine verdiği bu tepki Avrupa'da başka bir örneği olmayan bir tutum olarak kayda geçti ve şüphesiz izlediği siyasi çizginin de eleştirilmesine neden oldu. 2016'da Almanya'daki Suriyeli mültecilerin yerleşimini sağlama amacına matuf gönüllü çalışma, yardım ve siyasi destek devam etti. Bununla birlikte Başbakan Merkel'in mülteci politikasının sosyal sonuçları etrafındaki siyasi tartışma, yüksek düzeyde eleştiri ve siyasi protestoları da beraberinde getirdi. Bu konu 2016 yılı boyunca yaşanan olaylara verilen tepkilerin işaret ettiği üzere Alman toplumunu kutuplaştırmaya devam etmektedir. 2016'nın başı ve sonu bu sebeple konuya yönelik kamuoyu ve medya ilgisi bakımından önemli bir nitelik arz etmektedir.

2015/2016'daki yeni yıl kutlamaları esnasında yaşanan olaylar mülteci tartışmaları etrafındaki kutuplaşmayı daha da artırdı. Başta Köln olmak üzere birçok Alman kentinde düzenlenen halk şenliklerine katılan kadınlar hırsızlık, cinsel saldırı ve tecavüz gibi bir dizi şiddet içeren saldırıya maruz kaldı. Kamuoyundaki tartışmalarda yaşanan bu olaylar Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerden gelen göçmenlerle ilgili devam eden tartışmalarla ilişkilendirildi. Henüz herhangi bir tutuklama gerçekleşmeden Suriye'den yeni gelen mültecilerin olaylardan sorumlu olduğu iddia edildi.³ Faillerin "Müslüman erkekler" olarak keyfi biçimde tasvir edilmesi, yaşanan olaylar ve göç politikası arasında söylem bazında bir ilişki oluşturdu ve Müslüman karşıtı ön yargıları oldukça artırdı.

Kutuplaşma, Almanya'nın Güney Eyaletleri Bavyera ve Baden-Württemberg'de 2016 yılının Temmuz ayında iki DEAŞ destekçisine atfedilen bir dizi şiddet olayı yaşandığında daha da fark edilir hale geldi. Bir genç Würzburg'da bir trende beş kişiyi yaraladı ve sığınma talebi reddedilen yirmili yaşlarda bir adam Ansbach'ta düzenlenen bir müzik etkinliğinin çıkışında kendini patlatarak 15 kişinin yaralanmasına neden oldu. Her ikisi de internet üzerinden radikalleşmiş, DEAŞ'a ait internet sitelerinden yönlendirme ve tavsiye almıştı. Diğer olaylarda ise bir genç Münih'teki bir alışveriş merkezinde silahlı saldırı sonucu dokuz kişiyi, yirmili yaşlarda diğer bir adam da Reutlingen'de çıkan bir tartışma nedeniyle bir kadını öldürdü. Kamuoyu tartışmaları büyük oranda failin Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerle bağlantı veya ilgisinin olup

3. Daha sonra mafya şiddetiyle bağlantılı olarak 183 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan bu kişiler farklı statülere sahipti: 11'i ikamet izni sahibi, 73'ü sığınmacı statüsü almak için başvuru yapmış ve 36'sı da yasal statüye sahip değildi. Çoğunluğu Kuzey Afrika kökenliydi dolayısıyla Suriye'li mülteciler üzerine odaklanılmış olmasından dolayı Almanya'dan sığınma hakkı elde etme şansı neredeyse imkansız olan mülteci topluluklarından (55'i Faslı, 53'ü Cezayirli, 22'si Iraklı, 14'ü Alman ve 14'ü Suriye kökenli) gelmişlerdi. Bkz. M. Amjahid, C. Fuchs, V. Guinan-Bank, A. Kunze, S. Lebert, S. Mondial, D. Müller, Y. Musharbash, M. Nejezhleba ve S. Rieth, "Was Geschah Wirklich?," Zeitmagazin, Nr. 27, 23 Haziran 2016.

olmadığı üzerine odaklandı ve Başbakan Angela Merkel'in mültecilere karşı gösterdiği duyarlılık artan bir şekilde eleştiri konusu yapıldı.

Yılın sonuna doğru Aralık 2016'da 17 yaşındaki bir gencin Freiburg'da bir parkta bir kadına tecavüz edip onu bıçaklamasıyla tartışmalar yeniden alevlendi. Yaz aylarında yapılan tartışmada olduğu gibi Afgan mültecinin kültürel geçmişinin işlenen suça etkisinin olup olmadığı tartışıldı. Bu bakış açısı daha çok İslami kültürleri "içsel" olarak inşa edilen şiddet davranışlarının ırkçılaştırılmasına dayanmaktadır. Bavyera Hristiyan Sosyal Birliği (CSU) ve AfD partilerinin temsilcileri olayı doğrudan Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerden gelen göçlerin bir sonucu olarak gördüklerinden anlatılarında bu varsayımı yeniden ürettiler.

2015 yılında orantısız bir şekilde artış gösteren sığınmacı barınaklarına ya da İslami ibadet mahallerine yönelik şiddet içeren saldırılar 2016'da endişe verici bir şekilde en yüksek seviyeye çıktı.

Son olarak Berlin'de Breitscheidplatz'da Noel pazarına giren bir kamyonun tezgahlara çarparak gerçekleştirdiği, 12 kişinin ölmesi ve 53 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan saldırı ile 2016 yılı hazin bir şekilde sonlandı. Saldırının siyasi arka planı hakkında henüz herhangi bir şey bilinmezken ve kurbanlar tespit edilmeden önce olay siyasi amaçlar uğruna aracsallaştırıldı. AfD'den Markus Pretzell Twitter'da "Merkel'in öldüğü"nden bahsederken, CSU partisi lideri ve Bavyera Başbakanı Horst Seehofer "göç ve güvenlik politikalarının bütünlüğünün yeniden değerlendirilmesi"ni talep etti.⁴ Berlin'in eski havalimanı Tempelhof'ta bulunan mülteci konaklama merkezi baskını

4. S. Braun, N. Fried, C. Gammelin ve W. Wittl, "Konjunktiv einer Katastrophe," *Süddeutsche Zeitung*, 21 Aralık 2016.

sonrasında polis, orada tutukladıkları Pakistanlı mültecinin masum olduğunu kabul etti. Uzun bir gecikme ile DEAŞ saldırısının sorumluluğunu üstlendi. Daha sonra DNA'sı sürücü kabininde bulunan teröristin Tunus, İtalya ve Almanya'da sabıka kaydı bulunduğu ve uzun süredir güvenlik kuvvetlerinin takibi altında olduğu ortaya çıktı. Olayı müteakiben yaşanan kamuoyu tartışmalarında halihazırdaki göç politikasını artan şiddetle doğrudan ilişkilendiren bir dizi iyi bilinen genellemeler tekrarlandı: "Neden Avrupa, bilhassa Almanya geri kalmış, ataerkil, kısmen aydınlanma öncesi döneme ait bölgelerden gelen binlerce insanı en yüksek seviyedeki toplumumuza kabul etsin? Vahşileşmiş ve travma geçirmiş, geldiklerinde kültürel bir şok, tepkisellik ve dini radikalleşmeye maruz kalma ihtimali olan insanlarla kendimize neden semer vuruyoruz?"⁵ Tipik olarak bu şekilde ortaya konulan biz ve onlar anlatıları özellikle de sosyalleşmesini Avrupa'da gerçekleştirenlerin kültürel olarak şiddet karşıtlığına yatkın oldukları algısı Avrupa'nın üstünlüğü fikrini yansıtmaktadır. Mülteciler ise dünyanın daha az uygar bölgelerinden gelen insanlar olarak tanımlanmakta ve toptancı bir yaklaşımla şiddete ve suç işlemeye daha meyilli oldukları imajı yüklenmektedir.

2016'daki olayların birçoğu özellikle Temmuz ayında DEAŞ adına hareket edenler ile Aralık ayında Berlin Noel pazarına saldırı düzenleyen kişiler Almanya'da ilk kez bir dizi terör eylemini gerçekleştirerek üzücü bir gelişmeye imza atmış oldular. Münih'teki taşkınlık veya Freiburg'daki adam öldürme gibi açıkça siyasi olarak motive edilmemiş şiddet olayları ile bunların ortak noktaları, mevcut hükümetin mültecilere yönelik duyarlı yaklaşımının uygunluğuna dair şiddetin kültürel dinamikleri hakkında sürdürülemez ve damgalayıcı varsayımlarla desteklenen tepkisel tartışmaları tetikledi.

5. J. Bittner, "Das Gegenteil von Dankbarkeit", *Die Zeit*, 25 Aralık 2016 (Yazar tarafından tercüme edilmiştir.)

İSLAMOFOBİK OLAYLAR VE SÖYLEMLER

Dresden'de Ekim 2016'da Almanya'nın yeniden birleşmesinin ulusal kutlamaları sırasında bir camiye yapılan kundaklama saldırısı ve Dresden Belediye Başkanı Dirk Hilbert ve Başbakan Angela Merkel'e yönelik sözlü tacizler kamuoyunda büyük yankı uyandırdı. Bu olaylar 2016'da da devam eden endişe verici daha kapsamlı bir eğilime yani Müslüman karşıtı nefretten ilham alan siyasi eylemin toplum tarafından kabul gördüğüne işaret etmekteydi Dresden'deki Almanya'nın yeniden birleşmesinin yıl dönümü kutlamaları esnasında meydana gelen olaylar göz ardı edilecek olursa, Müslüman karşıtı, ırkçı politik şiddet ülke çapında her hafta meydana gelmesine rağmen, bir önceki bölümde anlatılan olaylara nispeten medyada gerektiği şekilde yer almamakta ve şiddete "kültürel bir yatkınlığın" var olduğu yönünde bir fikri tartışmayı da doğurmamaktaydı.

Dresden'deki PEGIDA olarak bilinen "Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar" gibi belirgin İslamofobik gruplar 2016'da da önemini korudu. Bu hareketler özellikle yılbaşı arifesindeki olaylar ile Temmuz ve Aralık aylarındaki terörist saldırılar sonrasında başarılı şekilde mobilize oldular. 2016'nın ilk yarısında kamu yetkilileri ülke çapında 129 İslamofobik yürüyüş⁶ kaydedildiğini ve bunun da haftada ortalama 3-4 gösteri anlamına geldiğini belirttiler. Dresden'deki PEGIDA'nın yanı sıra onun Magdeburg'daki MAGIDA, Leipzig'deki LEGIDA, Berlin'deki BÄRGIDA, Hannover'deki HAGIDA, Köln'deki KÖGIDA, Düsseldorf'taki DÜGIDA ve Bonn'daki BOGIDA gibi daha az bilinen yan kuruluşları birçoğu daha önce aşırı sağcı toplantılara katılmamış yerel nüfus içerisindeki mutedil/orta kesimin de ilgisini çek-

6. "Weniger Angriffe auf Moscheen und Muslime in Deutschland", *Die Welt*, 4 Ağustos 2016.

mekte ve bu kesimlere de hitap etmektedir.⁷ Bu hareketler yerel odaklı olmasına rağmen, anket verileri Dresden'deki PEGIDA'nın amaçlarının ülke çapında Alman nüfusunun yaklaşık dörtte biri tarafından desteklendiğini göstermektedir.⁸ Araştırmalar PEGIDA gibi bir hareketin tasdik edilmesi ile siyasi araçlar için şiddetin onaylanması arasında bir bağlantı olduğunu ortaya koymuştur.⁹ PEGIDA ve ilgili yürüyüşlere katılan kişilerin camilere ve mülteci barınaklarına yapılan fiziksel saldırılar nedeniyle cezalandırıldıkları ortaya çıkmıştır.

2015 yılında orantısız bir şekilde artış gösteren sığınmacı barınaklarına ya da Müslüman mabetlerine yönelik şiddet içeren saldırılar 2016'da endişe verici bir şekilde en yüksek seviyeye çıktı. Federal Kriminal Polis Dairesi (Bundeskriminalamt, BKA) 2014 yılında sığınma evlerine yönelik 199 şiddet eylemi kaydetmişken 2015'e kadar saldırı sayısı dört kat artarak 1.031'e kadar yükseldi. Bu eğilim Aralık ayı itibarıyla 921 saldırının resmi olarak kayıtlara geçtiği 2016 yılında da devam etti.¹⁰ Yalnızca ulusal değil yerel basında da çıkan aşırı sağcı şiddet ile ilgili haberleri toplayan Amadeu-Antonio Vakfı 2016'da mülteci ve konaklama tesislerine yönelik 102'si kundaklama olmak üzere toplam 1.963 saldırı belgelemiştir. Bu rakamlar yetkililer tarafından kaydedilenlere göre haftada ortalama 17, yerel medyanın rapor ettiğine göre ise haftada toplam 37 saldırıya denk düşmektedir.

7. Gudrun Hentges, "Pegida-Deus ex Machina?", ed. Karim Fe-reidooi ve Meral El, *Rassismuskritik und Widerstandsformen*, (Springer, Wiesbaden: 2016), s. 689-708; Alexander Häusler ve Jan Schedler, "Neue Formen einer Flüchtlingsfeindlichen Sozialen Bewegung von Rechts", ed. Aleksandra Lewicki, "Bürgerschaft in Europa: Grenzziehungen und Soziale Bewegungen in der Einwanderungsgesellschaft", *Forschungsjournal Soziale Bewegungen* Cilt: 29, Sayı: 2, (2016), s. 11-20.

8. O. Decker, J. Kiess, E. Eggers ve E. Brähler, "Die 'Mitte' Studie 2016: Methode, Ergebnisse und Langzeitverlauf"; Decker, Kiess ve Brähler, *Die Enthemmte Mitte. Die Leipziger Mitte Studie 2016*, s. 64.

9. A. Yendell, O. Decker ve E. Brähler, "Wer Unterstützt Pegida und was Erklärt Die Zustimmung zu den Zielen der Bewegung?", ed. O. Decker, J. Kiess ve E. Brähler, *Die Enthemmte Mitte. Die Leipziger Mitte Studie 2016*, (Psychosozial Verlag, Gießen: 2016), s. 150.

10. "BKA Statistik: Mehr als 900 Angriffe auf Flüchtlingsheime", *Tageschau*, 28 Aralık 2016.

Müslümanların mabetlerine yönelik şiddet içeren saldırılar 2015'te 23'ten 75'e yükseldi. BKA 2016 yılında Almanya'daki camilere yönelik haftada ortalama 1-2 olmak üzere 91 saldırının gerçekleştirildiğini açıklamıştır.¹¹ Almanya'daki Müslüman derneklerine göre gerçekleşen birçok saldırının rapor edilmemiş olması ise gerçek sayının daha da yüksek olabileceği anlamına gelmektedir. Bu rakamlar ayrıca sistematik olarak kayıt altına alınmamış bireylere yönelik nefret suçlarını içermemektedir.

Müslüman karşıtı tutumlar sadece sağcı popülist İslamofobik yürüyüşler ve aşırı siyasi şiddette kendini açığa çıkarmakla kalmayıp aynı zamanda Almanya'daki ana akım nüfusta endişe verici bir destek seviyesine ulaşmıştır. Oliver Decker, Johannes Kiess ve Elmar Brähler tarafından 2002 yılından bu yana her iki yılda bir yapılan "Mitte" (merkez) çalışmaları Alman nüfusunun milliyetçi, şoven ve yabancı düşmanı görüşleri onaylamasına ilişkin detaylı bir resim ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın yayımlanan son raporuna göre Decker, Kiess ve Brähler söz konusu tutumlarda ülke çapında çok az bir yükseliş olduğunu, bununla birlikte bu düşmanca eğilimlerin açıkça Müslümanlar ve sığınmacı olarak başvuran kişiler üzerine yoğunlaştığını belirtmektedir.¹² 2016 yılında her iki kişiden biri dolayısıyla nüfusun yüzde 50'si "kalabalıklaşan Müslüman nüfus yüzünden kendilerini ülkele-rinde yabancı gibi hissettiklerini", yüzde 40'ı ise "Almanya'ya Müslüman göçünü yasaklayacakla-rını" belirtmiştir.¹³

11. "18. Wahlperiode, Drucksache 18/9310, Antwort der Bundesregierung", Deutscher Bundestag, 1 Ağustos 2016, <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/093/1809310.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Şubat 2017); "Bundesministerium des Inneren, Schriftliche Fragen Monat Dezember 2017", http://www.monika-lazar.de/fileadmin/user_upload/dokumente/schriftlichefragen/AW_SF_168_169.pdf, (Erişim tarihi: 2 Şubat 2017).

12. O. Decker ve E. Brähler, "Vorwort", ed. O. Decker, J. Kiess ve E. Brähler, *Die Enthemmte Mitte. Die Leipziger Mitte Studie 2016*, (Psychosozial Verlag, Gießen: 2016), s. 8.

13. 2014'de bu oranlar sırasıyla yüzde 43 ve yüzde 36,6'dır. Decker, Kiess, Eggers ve Brähler, *Die Enthemmte Mitte. Die Leipziger Mitte Studie 2016*, s. 49.

2016'da yapılan bu çalışma açıkça göstermektedir ki İslam'a yönelik düşmanca tutumlar ve sağcı popülist parti AfD ya da PEGIDA gibi toplumsal hareketlere verilen destek paralel bir seyir izlemektedir. Kendilerini ülkelerinde yabancı gibi hissettiklerini söyleyenlerin yüzde 85,9'u ve Müslümanların Almanya'ya göçünü yasaklamak isteyenlerin yüzde 80,3'ü AfD'ye oy vereceğini belirtmiştir. Benzer şekilde PEGIDA'nın amaçlarını destekleyen katılımcıların yüzde 80'i de İslamofobik içerikli iki maddeye evet demişlerdir.¹⁴

İslamofobik görüşlere sahip olanların önemli bir kısmı bu görüşlerini bir eyleme dönüştürmeye hazır olduklarını beyan etmekte.

Kantitatif araştırmalar Müslüman karşıtı tutumların Alman toplumu arasında giderek artan bir yaygınlık kazandığını göstermektedir. Eldeki verilere göre İslamofobik görüşlere sahip olanların önemli bir kısmı bu görüşlerini siyasi partilere oy vermek, sosyal hareketleri desteklemek ve bazı durumlarda özellikle bu konuya odaklanan politik şiddeti haklı çıkarmak şeklinde bir eyleme dönüştürmeye hazır olduklarını beyan etmekte. Bununla birlikte aşağıdaki bölümlerde de tartışılacağı üzere İslamofobi yalnızca açık siyasi tercihler, gösteriler ve aşırı şiddette ifadesini bulmuyor. Tarihin belli dönemlerinde farklı gruplara karşı geliştirilen ön yargıların yüksek derecede kabul görmesi gibi Müslüman karşıtı tutumlar da –genelde farkında olunmayarak– hayatın farklı alanlarında kurumsal olarak yeniden üretilmektedir.

14. Veriler AfD ve PEGIDA arasında endişelerin örtüşüğünü gösteriyor. Verilere göre AfD, PEGIDA'yı destekleyenler arasında en popüler parti konumundayken, AfD seçmenlerinin yüzde 70'i PEGIDA'yı da desteklemektedir. Yendell, Decker ve Brähler, "Wer Unterstützt Pegida und was Erklärt Die Zustimmung zu den Zielen der Bewegung?", s. 140.

İstihdam

Avrupa'nın diğer ülkeleriyle karşılaştırıldığında Alman iş piyasasındaki ayrımcılık hakkında daha az sistematik bilgiye sahibiz. Federal Ayrımcılık Mücadele Ajansı (Antidiskriminierungsstelle des Bundes, ADS) tarafından yapılan İslami dindarlığa dayalı ayrımcılığa ilişkin 2010 tarihli bir çalışma ile iş gücü piyasasında eşit olmayan muamelelerin ele alındığı 2013 tarihli bir değerlendirmenin her ikisi de dini aidiyet hakkında resmi makamlarca toplanan temsili veri setlerinin eksikliğini ortaya koymuştur. Bu durum seçici kalitatif vaka çalışmalarının dışında yapısal ayrımcılık kalıplarının izlenmesine engel teşkil etmektedir.¹⁵ Bu çalışmalar Müslüman olarak algılanan bireylerin özellikle de göçle gelen diğer nüfus gruplarıyla karşılaştırıldığında iş gücü piyasasında ayrımcılığa maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Her iki araştırma da işverenler arasında iş başvurusu yapan Müslüman adaylara daha düşük beceriler atfetme ve başörtülü Müslüman kadınları istihdam etme konusunda yaygın bir isteksizlik eğilimine işaret ediyor. Söz konusu iki çalışma diğer kaynakların yanı sıra ADS'ye ve bölgesel ve yerel ayrımcılık tavsiye ajanslarına bildirilen ayrımcılık vaka sayılarını esas almaktadır. Daha güncel veriler emek piyasasındaki Müslüman karşıtı ayrımcılıkla ilgili şikayetlerin –en azından Berlin gibi büyük kentlerde– özellikle son iki yılda daha da arttığını göstermektedir.¹⁶

İstihdam Araştırması Enstitüsü (Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, IAB) tarafından yapılan, göç deneyimi yaşamış beş bin kişinin katıldığı temsili bir anket Müslüman çoğunluklu ülkelerden gelen katılımcıların Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinden gelen katılımcılara kıyasla ayrımcılığa daha fazla maruz kaldıklarını

15. M. Peucker, *Diskriminierung Aufgrund der Islamischen Religionszugehörigkeit im Kontext Arbeitsleben – Erkenntnisse, Fragen und Handlungsempfehlungen* (Antidiskriminierungsstelle des Bundes, Berlin: 2010); *Antidiskriminierungsstelle des Bundes, Diskriminierung im Bildungsbereich und Arbeitsleben*, (Antidiskriminierungsstelle des Bundes, Berlin: 2013).

16. *Antidiskriminierungsnetzwerk Berlin des TBB, Antidiskriminierungsreport 2014–2015*, (ADNB, Berlin: 2016).

göstermiştir.¹⁷ Ne yazık ki bu çalışma ile üretilen yeni veri seti büyük ölçüde dil becerileri veya mesleki niteliklerin iş gücü piyasası hareketliliği üzerindeki etkisine odaklandığı için yukarıda bahsedilen veri eksikliklerini telafi etmemektedir. Ayrımcılık rakamları bu çalışmada kendiliğinden bildirilen yaşam memnuniyeti göstergesi olarak ön plana çıkmıştır. Diğer Avrupa ülkeleri için belgelenen etnik veya dini aidiyete bağlı olarak yaşanan sistematik dezavantajlar özellikle resmi veri toplama eksikliklerinden dolayı Almanya'da henüz belirgin hale gelmemiştir.¹⁸

2016'da yapılan ve iş gücü piyasasındaki Müslüman kadınlara yönelik ayrımcılık olaylarına ilişkin temsili kanıtlar sunan bir deneme çalışması bahsedilen bilgi boşluklarının bir kısmını kapattı. Bu çalışmayı gerçekleştiren Weichselbaumer ayrımcılığın etnik köken ve İslami dindarlık gibi çoklu gerekçeler üzerine etkilerini araştırdı.¹⁹ Beyaz yakalı ofis işleri için karşılaştırılabilir, düşük, yüksek ve yönetim becerileri gerektiren pozisyonlardaki ilanlar da dahil 1.474 iş ilanına yanıt gönderildi. Tüm başvurular aynı standartlar dahilinde bir resim içeriyordu. Başvuruların üçte birinde kadının Alman ismi vardı, üçte birinde Türk ismi vardı ve başı açıktı. Diğer üçte birinde ise Türk ismi verilen başörtülü bir kadın vardı. Başörtüsü "kadının dinine sıkı sıkıya bağlı olmadığını göstermek için" boğazını örtmeyen modern bir şekilde bağlandı. Deney başörtülü adayın Alman adı taşıyan ve aynı niteliklere sahip olan bir kadına göre 4,5 katı kadar sayıda başvuruda bulunması gerektiğini ortaya çıkardı.²⁰ Başörtülü adayın

bir iş görüşmesine davet edilme şansı yüzde 15 daha az gerçekleşirken, başı açık olan Türk isimli kadın aday başvuru çabalarında tutarlı bir şekilde 5-6 puan daha az başarılı oldu. Aradaki fark, farklı işlerde daha da belirgindi. Yönetim kademesinde bir işe başvururken belirgin İslami kıyafetler giyen Türk isimli başvuru sahibi, Alman isimli adayın 7,6 katı sayıda başvuru göndermek zorundaydı. Weichselbaumer'in araştırması başörtülü kadınların Alman iş gücü piyasasında yüksek seviyede bir ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığını ve İslam'a uygun giyim şeklinin daha yüksek mesleki statüdeki roller için uygun görülmediği yönündeki algıyı doğrulamıştır.

İslamofobik tutumların işe alım kararlarında sistematik ön yargıları desteklemesinin ötesinde bölgesel ve sektörel kurumsal ayrımcılığa yol açtığına dair kanıtlar da vardır. Örneğin Berlin'de eğitim veya ceza yargılama sisteminde çalışan kamu görevlileri kanunen dini sembollerini açık olarak göstermekten kaçınmak zorundadır. Bu düzenleme özellikle başörtülü Müslüman kadınları –bu kanundan etkilenen diğer dindar kişilere nispeten– daha çok etkilemektedir ki bu da onlar için mesleki mahrumiyet anlamına gelmektedir. Ayrımcılık danışma merkez bürolarının sunduğu olay kayıt raporlarına göre İş Profili Yasası'nın yetki alanı dışında olmasına rağmen işverenler yalnızca eğitim ve hukuk alanlarında değil diğer meslek alanlarında da bu yasaya dayanarak başörtüsü takan kadınların başvurularını açıkça reddetmektedir. Bu nedenle ayrımcılık karşıtı kuruluşlar bu yasağın iş gücü piyasasının diğer sektörleri üzerinde normatif bir yayılma etkisi olduğunu vurgulamaktadır.²¹

Konuyla ilgili bir diğer örnek de sosyal hizmet sektörü içinde iş hukuku ile ilgili getirilen özel düzenlemelerdir. Sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin önemli bir kısmı Hristiyan kiliselerinin iki

17. I. Tucci, P. Eisnecker ve H. Brücker, "Wie Zufrieden Sind Migranten mit Ihrem Leben?", *IAB Kurzbericht*, (Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung, Nürnberg: 2014).

18. Ayrıca bkz. Linda Supik, "Statistik und Diskriminierung", ed. Albert Scherr, *Handbuch Diskriminierung*, (Springer, Wiesbaden: 2017).

19. D. Weichselbaumer, *Discrimination against Female Migrants Wearing Headscarves*, IZA Discussion Paper 10217, (Institute of Labour Economics, Bonn: 2016).

20. Alman adıyla başvuran aday başvurduğu şirketlerin yüzde 18,8'inden olumlu geri bildirim aldı. Başörtüsü takmayan Türk adı olan adayla işverenlerin yüzde 13,5'i temasa geçti ve başörtülü (hicap) kadın ise yüzde 4,2 pozitif karşılık aldı. Weichselbaumer, *Discrimination against Female Migrants Wearing Headscarves*, s. 12.

21. *Antidiskriminierungsnetzwerk Berlin des TBB*, s. 14. Ayrıca bkz. Y. Shooman, "Wie Neutral ist das Berliner Neutralitätsgesetz?", *Alles Schon Fair? Mit Recht zu Einem Inklusiven Arbeitsmarkt*, (München: Fachstelle Interkulturelle Kompetenzentwicklung und Antidiskriminierung, 2016), s. 59.

ana refah örgütü Caritas ve Diakonie tarafından sağlanmaktadır. Bunlarla birlikte Hristiyan kiliseleri Almanya'nın (devletten sonra) ikinci en büyük işverenini oluşturmaktadır. Kiliseler dinin yayılmasını içermeyen meslekler de dahil olmak üzere istihdam uygulamalarının tamamında din gibi gerekçelerle ayırım yapmalarına izin veren 9. maddenin Genel Eşit Muamele Yasası'na (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz, AGG) dahil edilmesi için başarılı bir şekilde lobicilik yaptılar.²² Bu yasal ayrımcılık imtiyazı özellikle Hristiyan inancına dayalı örgütlerin iş alanındaki tek mevcut istihdamı sağladığı yerlerde Hristiyanlık dışında inanca sahip sağlık çalışanlarının belli mesleklerde çalışmalarını ya da kadrolu olarak işe alınmalarını engellemektedir. BM Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Komitesi şu anda ayrımcılıktan özellikle etkilenen Müslümanlar gibi gruplar üzerinde AGG'nin 9. maddesinin dolaylı ayrımcı etkisi hakkında endişelerini dile getirmektedir.²³ Bu gruplaşma mevcut durumda demografik olarak yaşlanmasından dolayı bakım sektöründe önemli miktarda iş gücü açığıyla karşı karşıya kalan Almanya'da şiddetlenmiş durumdadır. Bu nedenle Alman hükümeti ve Hristiyan refah örgütleri yeni gelen sığınmacıları yaşlı insanların bakımında çalışmak üzere daha nitelikli hale getirmek için hedeflenmiş programlara finansal olarak destek vermeye karar verdiler. Ancak bu tarz bir kariyer düşünenler uygun istihdama erişimde muhtemelen güçlük çekecekler veya din temelli örgütlerde liderlik pozisyonlarına yükselemeyecekler.

Özetle istihdam piyasasında dolaylı ya da direkt yapısal ayrımcılıkla ilgili pek çok kanıt bulunmaktadır. Müslüman karşıtı basmakalıp ön

yargıların belirginliğinden dolayı özellikle kendilerini Müslüman olarak tanımlayan ya da dışarıdan öyle algılanan kişiler dezavantajlı durumdadır. Gerçek veya algılanan Müslüman dindarlık gerekçesiyle yapılan ayrımcılık üzerine niteliksel ve özellikle niceliksel araştırmalara ihtiyaç vardır. Örneğin bu ayrımcılığın iş gücü piyasasının farklı sektörlerindeki dinamikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalı ve ön yargının cinsiyete göre nasıl değiştiğini öğrenmeliyiz.

Eğitim

Alman eğitim sistemi yapısal özelliklerinin birçoğunun ayrımcı etkileri konusunda eleştiri almaya devam etmektedir. Yapılan bir dizi araştırma toplumda egemen basmakalıp yargıların eğitime erişim, değerlendirme mekanizmaları veya orta öğretime geçiş olanaklarını özellikle etkilemesi ihtimalinin bulunduğunu vurgulamıştır. Örneğin ADS'nin her dört yılda bir yayımlanan raporuna göre başörtüsü takan Müslüman kızların kapasite ve başarılarının okulda ve yükseköğrenim ortamlarında çoğunlukla küçümsenmediğine işaret etmektedir.²⁴ Mevcut yasal durum da tatmin edici değildir. Öyle ki AGG eğitimde ayrımcılığa karşı koruma sağlamamaktadır.

Alman İnsan Hakları Enstitüsü geçtiğimiz günlerde uygulandığı takdirde Uluslararası İnsan Hakları yasalarının ayrımcılığa karşı yasal koruma sağladığına dikkat çekmiştir. Söz konusu enstitü 2016 yılında Alman toplumunda etkin ayrımcılık biçimlerinin eğitim sisteminde yeniden üretilmesini konu alan bir analiz raporu yayımladı. Bu rapora göre etnik ve dini çeşitlilik bağlamında eğitim olanaklarının kullanılabilirliği, erişebilirliği ve uygulanabilirliği konusunda ispat edilebilir birtakım yapısal engeller bulunuyor.²⁵ Rapor eğitim prosedürleri, müfredat veya öğretmen eğitiminde eşit muamelenin daha açık bir şekilde yerleştirilmesini öneriyor.

22. Aleksandra Lewicki, "Das Christentum als Kulturelle Wiege der Demokratie und Gleichbehandlung? Die Deutschen Kirchen und das Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz (AGG)", *Forschungsjournal Soziale Bewegungen*, Cilt: 28, Sayı: 1, (2015), s. 122-129.

23. "Vereinte Nationen Ausschuss zur Beseitigung von Rassendiskriminierung, Schlussbemerkungen zu 19. Und 22. Staatenberichten der Bundesrepublik Deutschland", Institut für Menschenrechte, http://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/user_upload/PDF-Dateien/Pakte_Konventionen/ICERD/icerd_state_report_germany_19-22_2013_CoObs_2015_de.pdf, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2017).

24. "Antidiskriminierungsstelle des Bundes 2013", s. 16.

25. M. Niendorf ve S. Reitz, *Das Menschenrecht auf Bildung im Deutschen Schulsystem. Was zum Abbau von Diskriminierung Notwendig ist*, (Deutsches Institut für Menschenrechte, Berlin: 2016).

Müfredatların içeriği üzerine yapılan araştırmalar Alman ders kitaplarının ağırlıklı olarak aşâğılık ve ötekilik algılarını güçlendiren “garip”, “modern öncesi”, “geleneksel” gibi uzaklaştıran nitelikleri ihtiva eden olumsuz Müslüman tasvirlerini içerdiğini ortaya koymuştur.²⁶ Göç, Mülteciler ve Entegrasyon Federal Komiseri Aydan Özoğuz 2016 yılında bu bulguları doğrulayan bir çalışma yayınlamıştır.²⁷ Özellikle göç ve entegrasyon anlatılarına odaklanan çalışma göçün yanı sıra İslam dininin de bir sorun ve bir çatışma kaynağı olarak tasvir edilme eğiliminde olduğunu kaydetmiştir.²⁸ Müslüman azınlığın kendi dinlerini yaşama haklarına karşı çıkılan örnekler “başörtüsü ihtilafı”, cami inşa planları veya İslami tatil günlerine yerel direniş de dahil olmak üzere “İslami inançtan kaynaklanan çatışmalar” olarak anlatılmıştır. Çalışma aynı zamanda ayrımcılık, ırkçılık veya yapısal engellere Alman ders kitaplarında hemen hiç atıf yapılmadığını ortaya koymuştur.

Karakaşoğlu ve Wojciechowicz’in araştırması Müslüman karşıtı ırkçılığın genç öğretmenler için mesleki yeterlik programları içerisinde kurumsal olarak nasıl yeniden üretildiğini ortaya çıkarmıştır.²⁹ Almanya Anayasa Mahkemesi –geçen yılki İslamofobi raporunda ayrıntılarıyla incelendiği gibi– bölgesel başörtüsü yasasının Anayasa’ya aykırı olduğuna karar vermiş ve öğretmenlerin başörtüsü takmasının ancak istisnai durumlarda yasaklanabileceğini açıklığa

kavuşturmuştur.³⁰ Bununla birlikte başörtüsüne yönelik “köktendinciliğin” dışavurumu ya da bir “baskı sembolü” olarak görülmesi gibi yaftalayıcı algılamalar toplumun büyük bir kesiminde geçerliliğini korumakta ve okullarda öğretmenin gündelik deneyimlerini şekillendirmeye devam etmektedir. Karakaşoğlu ve Wojciechowicz bireysel olarak öğretmenlerin veya ebeveynlerin başörtüsünü onaylamadıklarını sözlü olarak ifade etmeyi ve buna atfettikleri önemin detaylandırılmasını dayatmayı nasıl kendilerinde bir hak veya yurttaşlık vazifesi olarak gördüklerini izah etmektedir.³¹ Nesneleştirilme, sınıflandırılma ve başkalarının kendilerinin dini uygulamalarıyla ilintili çağrışımları hakkında ders verilmenin ötesinde genç kadınlar Müslüman olmayan iş arkadaşlarına nispetle daha ileri düzeyde spesifik kontrol ve denetime tabidirler.

Özetle eğitimde eşit muamelenin önündeki yapısal engellerin varlığına dair kayda değer kanıtlar ve toplumda egemen basmakalıp yargıların genelde göç sonrası azınlıkların özelde ise Müslüman toplulukların eğitimde ilerlemesini ve mesleki gelişimini çeşitli yollarla sınırladığına işaret eden bir dizi çalışma bulunmaktadır.

Siyaset

AfD 2016 yılında gerçekleşen beş bölgesel seçimde ciddi bir oy alarak bölgesel parlamentolarda önemli sayıda sandalye elde etti. Aslen AB’ye muhalif kitleleri hedef alan siyasi bir parti olan AfD son iki yıl boyunca kendisini yeniden konumlandırdı ve şimdi özellikle Almanya’da İslam ile ilgili konularda harekete geçti. AfD’nin kurucularından parti sözcü yardımcısı Alexander Gauland Müslüman göçün derhal kısıtlanmasını talep etti.³² Parti genel başkanı Frauke Petry “toplum göçün Reform ve Aydınlanmanın dini hoşgörüsü, ka-

26. S. Kröhnert-Othman, M. Kamp ve C. Wagner, *Keine Chance auf Zugehörigkeit – Schulbücher Europäischer Länder Halten Islam und modernes Europa Getrennt; Ergebnisse Einer Studie des Georg-Eckert-Instituts für Internationale Schulbuchforschung zu Aktuellen Darstellungen von Islam und Muslimen in Schulbüchern Europäischer Länder*, (Georg-Eckert-Institut für Internationale Schulbuchforschung, Braunschweig: 2011).

27. *Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration, Schulbuchstudie Migration und Integration*, (Bundeskanzleramt, Berlin: 2016).

28. *Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration*, s. 28.

29. Yasemin Karakaşoğlu ve Anna Aleksandra Wojciechowicz, “Muslim_innen als Bedrohungsfigur für die Schule–die Bedeutung des Antimuslimischen Rassismus im Pädagogischen Setting der Lehramtsausbildung”, ed. Karim Fereidooni ve Meral El, *Rassismuskritik und Widerstandsformen*, (Springer, Wiesbaden: 2016), s. 507-528.

30. Anna Esther Younes, “Islamophobia in Germany: National Report 2015”, ed. Enes Bayraklı ve Farid Hafez, *European Islamophobia Report 2016*, (SETA, İstanbul: 2016), s. 180-198.

31. Younes, “Islamophobia in Germany: National Report 2015”, s. 516.

32. J. Burger ve J. Simon, “Neue Deutsche Welle”, *Zeitmagazin*, Nr. 52, 5 Ocak 2017, s. 45.

dın hakları ve sivil özgürlüğü gibi kazanımlarını ciddi şekilde tehlikeye attığını” ileri sürdü.³³ Bu kışkırtıcı açıklamaların yanı sıra AfD temsilcileri Avrupa çapındaki diğer sağcı popülist hareketlere benzer şekilde “siyasi doğruculuğun tabuları” gibi küçük performanslarla medyanın ilgisini kazanmaya çalıştılar. Örneğin Wiebke Muhsal, Thuringia’daki bölgesel Parlamento’daki görüşmeye yüzü tamamen kapatan bir peçe takarak girdi ve milletvekilleri önünde peçeyi kaldırmak suretiyle oturuma ara verilmesine sebep oldu. “Almanya’nın İslamlaşması endişesini dile getirdiği” ve “yüzsüz olmanın anlamını gösterdiği”ni iddia ettiği performansını daha sonra YouTube’da 39 bin kişi izledi.³⁴ Müslümanlara yönelik olumsuz basmakalıp yargıları pekiştirmenin ötesinde “kültürel olarak ele geçirme” senaryoları Almanya’daki nüfus dağılımının gerçek oranlarını tersine çevirmekte (4,6 milyon Müslüman 80,6 milyonluk bir nüfus içerisinde yaşamaktadır)³⁵ ve Müslüman toplulukların ekonomik, siyasi veya kültürel bakımdan kamusal yaşamı etkileme kapasitelerini kasıtlı olarak yanlış şekilde yansıtmaktadır.³⁶

Tarihin belli dönemlerinde farklı gruplara karşı geliştirilen önyargıların yüksek derecede kabul görmesi gibi Müslüman karşıtı tutumlar da -genelde farkında olunmayarak- hayatın farklı alanlarında kurumsal olarak yeniden üretilmektedir.

AfD, Almanya’daki Müslümanların –en temel olanlar da dahil– haklarını sınırlamak için

33. E. Finger ve S. Schirmer, “Populismus ist kein Schimpfwort”, *Die Zeit*, Nr. 40, 22 Ekim 2016, s. 50.

34. Burger ve Simon, “Neue Deutsche Welle”, s. 41.

35. A. Stichs, *Wie Viele Muslime Leben in Deutschland? Eine Hochrechnung über die Anzahl der Muslime in Deutschland zum Stand 31. Dezember 2015*, (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Nürnberg: 2016), s. 11.

36. Müslüman karşıtı anlatılarda kıyamet işgali senaryolarının rolü üzerine bir analiz için ayrıca bkz. Shooman, “... Weil ihre Kultur so ist” *Narrative des anti-Muslimischen Rassismus*, s. 150.

çok büyük çaba sarf ediyor. Parlamento kariyeri öncesinde Beyrut Üniversitesi’nde İslam Araştırmaları dersi veren Hans-Thomas Tillschneider “Alman Temel Hukuku’nun İslam için yapılmadığı”ni ileri sürmüştür.³⁷ AfD 2016 yılında ayrıca “İslam’ın Almanya’ya ait olmadığı”ni beyan eden yeni bir manifesto kabul ederek İslami örgütlerin (Hristiyan kiliseleri ve Yahudi cemaatinin sahip olduğu bir statü olan) “kamu hukuku tüzel kişiliği” olarak kabul edilmesine itiraz etmiştir. Bunun yanı sıra ülkedeki tüm İslam Teolojisi Enstitülerinin kapatılmasını talep etmiş, minare, ezan ve yüzü tam kapatan örtüler gibi “kamusal alanlardaki İslami hakimiyet sembolleri”nin yasaklanması çağrısında bulunmuş ve devlet memurlarının başörtüsü takmalarının yasaklanmasını önermiştir.³⁸

2016 ilkbaharında AfD, Saksonya-Anhalt’daki bölgesel parlamento seçimlerinde yüzde 24 oy alarak ikinci parti seçildi. Ayrıca Baden-Württemberg ve Rheinland-Palatinate’de sırasıyla yüzde 15 ve yüzde 12 oy aldı. Dahası Başbakan’ın memleketi olan Mecklenburg-West Pomerania’da Şansölye Angela Merkel’in partisi Hristiyan Demokratlar’ı geride bırakarak yüzde 20 oy oranıyla ikinci sırada yer aldı. Sosyal Demokratlar, Yeşiller Partisi ve Post-Sosyalist Die Linke’nin yüksek oranda destek almaya devam ettiği ve bölge hükümeti kurduğu Berlin’in eyalet seçimlerinde bile AfD kentin kenar mahallelerinden önemli oranda oy toplamış ve yüzde 14’le Berlin Senatosu’na girmiştir.

Bütün durumlarda AfD çoğunlukla Hristiyan ya da Sosyal Demokratlar gibi ana akım parti seçmenlerinden oy almıştır. Alman parti sistemindeki bu kaymalar Almanya’daki siyasi tutumlar üzerine yapılan uzun periyodik araştırmanın gösterdiği üzere sadece ırkçı veya milliyetçi yönelimlerdeki orantısız bir artışla açıklanamaz.

37. M. Machowecz, “Wir Sind Dagegen”, *Die Zeit*, 25 Ağustos 2016.

38. “Programm für Deutschland. Das Grundsatzprogramm der Alternative für Deutschland”, *Alternative für Deutschland*, Programm für Deutschland, s. 49-50, https://www.alternativefuer.de/wp-content/uploads/sites/7/2016/05/2016-06-27_afd-grundsatzprogramm_web-version.pdf, (Erişim tarihi: 19 Eylül 2016).

Daha ziyade geçmişte bu görüşleri dile getiren fakat kendilerini siyasi yelpazenin merkezinde konumlandıran toplumsal kesimler ana akım siyasi partiler tarafından yetersiz temsil edildiklerini gittikçe artan oranda hissetmekte ve bu nedenle seçmenlerini İslam karşıtı söylemler ile harekete geçiren bir siyasi platformu desteklemektedirler.³⁹ 2016 yılı sonunda Alman nüfusunun yüzde 20'si ulusal seçimlerin gerçekleşmesi halinde AfD'ye oy vereceğini belirtmiştir.⁴⁰ Bu nedenle AfD'nin siyasi gündeminin 2017 yılının sonbaharında yapılacak olan ulusal seçim için gerçekleştirilecek kampanyalar üzerinde etkisinin olacağı kuvvetle muhtemeldir.

Medya

Bahsedilen toplumsal kutuplaşma medya haberciliğinde de görülebilir. Son yıllarda Alman medyasının toplumdaki ön yargıların ve azınlık grupların olumsuz olarak resmedilmesi noktasındaki rolü tartışılmaktadır. Örneğin kriminal haberlerin sunumunda bir alışkanlık olarak suçla karışanların etnik kökenlerine atıfta bulunulması giderek artan oranda eleştirilmektedir. Bununla birlikte Müslüman karşıtı ırkçılık toplumun genelinde belirgindir ve bunun anlatıları da haberlere yansıtılmaktadır.

Bu açıdan popüler referanslar arasında ikiye ayrılmış bir şekilde inşa edilen "İslami" ve "Avrupai" değerler, gelenekler ve yaşam biçimlerinin iddia edilen uyumsuzluğu, İslam'ın çoğunluğun dini olduğu ülkelerden gelen bireylerin Alman toplumu içine "entegre edilemeyeceği" algısı ve Alman toplumunun yıkılacağına dair tehdit senaryoları yer almaktadır. 2015/2016 yılbaşı gecesi yaşanan olayları takiben tabloid basın, aynı zamanda yüksek standartlara sahip gazeteler şiddet içeren saldırılar için kültürel açıklamalar üzerine bir tartışma yaparak bu tip basmakalıp ön yargıları yeniden ürettiler. Söz konusu iddiaların eleştirel şekilde değerlendirildiği durumlarda dahi iddia-

39. Decker ve Brähler, "Vorwort", s. 8.

40. Bittner, "Das Gegenteil von Dankbarkeit".

nın bizatihi soruşturulması değerli hale getirildi. Yüksek kaliteli haftalık *Die Zeit* gazetesi örneğin "Şüphe Altında: Arap Adam Kim?" diye manşetten sordu.⁴¹ Arap kültürünün şiddet içeren ve saldırgan davranışları özellikle öğreten tutarlı bir kültürel dayanağı olup olmadığı ve nasıl olduğu sorusu üzerine yapılan katkılar bu sayıya ancak o zaman yansıtıldı (çoğu olayda eleştirel olarak).

Orta sol ulusal gazete *Süddeutsche Zeitung*'un hafta sonu baskısında cinsel organları siyah bir elle örtülmüş beyaz bir kadın gölgesinin resmi basıldı⁴² (Şekil 1).⁴³

Görüntü birçok genç Müslüman erkeğin karşı cinsiyetten biriyle rahat bir şekilde karşı karşıya gelemeyeceğini öne süren bir yazı eşliğinde verildi. "Bu tür karşılaşmalar her zaman son derece cinselleştirilmiştir."⁴⁴ Gazete iç sayfalarında Müslüman kimliğiyle ilgili keyfi atıflar ve tanımlamalar ile kültürün zaruri olarak nesneleştirilmesine dair eleştirel tartışmalara yer vermesine rağmen beyaz kadının saflığını bozan pis karanlık bir pençeyi anımsatan bir illüstrasyonla konuya dikkat çekmeyi tercih etti. Benzer bir görüntü haftalık *Focus* dergisi tarafından kullanıldı. Derginin kapağında siyah el izleri ile kaplı çıplak bir kadın gövdesinin fotoğrafı şu başlıkla

41. *Die Zeit*, 14 Ocak 2016, s. 1.

42. *Süddeutsche Zeitung*, 3 Ocak 2016.

43. "Süddeutsche' Entschuldigt Sich, 'Focus' Nicht", *Spiegel Online*, 12 Ocak 2016.

44. "Schwarzer Mann Bedrängt Weiße Frau", Meedia Redaktion, 8 Ocak 2016, <http://meedia.de/2016/01/11/schwarzer-mann-bedraengt-weisse-frau-sz-chef-wolfgang-krach-entschuldigt-sich-fuer-illustration>, (Erişim tarihi: 9 Ocak 2017).

verildi: “Kadınlar suçluyor. Göçmenlerin cinsel saldırılarının ardından: Hala hoşgörülü müyüz yoksa zaten kör müyüz?”⁴⁵ (Şekil 2). “Karanlık eller” mesajını ve cinsel istismarı direkt olarak entegrasyon politikası şartlarıyla ilişkilendiren bu başlık aynı zamanda bir grup kişinin davranışını daha geniş kültürel dini kitlelerin temsilcisi olarak ırkçılaştırdı.⁴⁶

Bu refleks 2016 yazında DEAŞ’tan esinlenerek gerçekleştirilen saldırıların ardından yeniden ortaya çıkmıştır. Güney Almanya’daki olaylara tepki olarak yüzü tamamen kapatan örtü (nikap, burka) veya vücudun tamamını kapatan yüzme kostümleri (burkini) gibi “İslami baskı sembolleri” üzerine yeni bir yasak getirilmesi Alman kamuoyu ve medyasında tartışılmıştır. Mesele İslam’ın prensip olarak cinsiyetlerin eşitliği gibi demokratik değerleri reddettiği iddiası ile şiddet suçları arasında söylemsel bir ilişki

45. Focus, 9 Ocak 2016, s. 1.

46. “Schwarze Hände Auf Nackter, Blonder Frau: Focus Wegen Köln-Cover im Sexismus-Shitstorm”, MEEDIA, 8 Ocak 2016, <http://meedia.de/2016/01/08/schwarze-haende-auf-nackter-blonder-frau-focus-wegen-populistischem-cover-im-shitstorm>, (Erişim tarihi:14 Şubat 2017).

kurmaya yönelik bir bağlamda ele alınmıştır. Bu noktada Avrupalı değerlerin geçerli kılınması gerektiğine vurgu yapılırken bu durum çelişkili bir şekilde bu giysileri taşıyan ve bu anlatıların mantığına göre halihazırda zaten baskı altında yaşayan kadınların haklarının daha da kısıtlanmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu anlatıda baskıya maruz kalan kişiler giysileri giyen kadınlardır. Buradaki görünülmezlik direk olarak peçe ve burkanın ardında neyin saklandığının tahmin ve kontrol edilemez oluşuyla ilişkilendirilmiştir. Bir televizyonda talk show sunucusu olan Anne Will televizyondaki tartışmada tamamen köktendinci bir İslami görüşü savunan peçeli bir kadını stüdyoya davet etmiştir. Will’in bu karşılaşmaya ilişkin düşünceleri sadece ifadelerin değil elbisenin kendisinin, Almanya’daki toplumsal olarak bir arada yaşamayı belirleyen temel kuralların reddi ve kişisel bir ret ile ilişkilendirildiğini gösteriyor:

“Tamamen örtülü bir kadınla konuşmak çok garip, garipten de öte. Ve kişisel olarak yüzü tamamen kapatan örtüyü reddetme olarak algılıyorum. Muhababımın gerçek bir iletişimi reddettiğine dair izlenim alıyorum –bana ve diğer bütün izleyicilere. Bu oldukça rahatsız edici. (...) Bayan Illi’nin bu şekilde gösterdiği şey açık toplumumuzun temel ilkelerinden birini reddetmesidir. Çünkü kelimenin tam manasıyla yüzünü göstermek açık bir toplum oluşumuzun karakteristik bir göstergesidir.”⁴⁷

Müslüman kadınların örtünmesiyle ilgili tartışmalar –henüz yasal bir şekle bürünmese de– örneğin bir öğrencinin eğitim kurumuna erişiminin reddedildiği bir olayda kadın haklarına olan olumsuz etkisi tecrübe edilmiştir. Aşağı Saksonya Eyaleti’ndeki bir akşam okulu ilk başta kadını kabul etmiş ancak kadının yüzünü sınıfta kapatmak istediği anlaşıldığında kararını değiştirmiştir. Ağustos 2016’da Osnabrück İdare Mahkemesi kadının duruşmada davasını bizzat sunmasını istemiştir. Medyanın olaya gösterdi-

47. I. Radisch, “Anne Will: Man Macht Mit Einer Solchen Sendung Eine Gratwanderung.” *Die Zeit*, Nr. 47, 10 Kasım 2016, s. 57.

ği yoğun ilgiden rahatsız olan kadın kamuoyu önüne çıkmamayı tercih ederek davada hazır bulunmamıştır. Mahkeme daha sonra mevcut koşullar altında kadının lehine bir hüküm verilemeyeceğini ileri sürmüştür. Kadının sınıfta yüzünün tamamını kapatan bir örtü takmasına izin verilmediğine hükmetmiştir.⁴⁸

Özetle gazeteciler ön yargının yeniden üretilmesine giderek eleştirel olarak katkıda bulunmalar da Müslüman karşıtı ırkçı imgeler ve anlatılar medya tartışmalarını şekillendirmeye devam ediyor. Bunun yanı sıra basın ve medyanın toplumda baskın genellemeler ve klişeler oluşturulmakla suçlanamayacağını belirtmek gerekir. Medyada yer alan haber ve yorumlar daha ziyade toplumsal egemen görüşü yansıtmakta ve bunları güçlendirmektedir.

Adalet Sistemi

Kolluk kuvvetlerinin çalışma usulleri ve özellikle Almanya'daki polis teşkilatının çalışma biçimi son yıllarda özellikle aşırı sağcı grup "Milliyetçi Sosyalist Gizli Örgütü-NSU" üyesi Beate Zschäpe'e karşı sürmekte olan dava bağlamında oldukça dikkat çekmektedir. NSU'nun çoğunluğu Türk kökenli etnik azınlık mağdurlarını hedef alan dokuz kişinin siyasi saiklerle öldürüldüğü davada, çeşitli Alman bölgesel polis teşkilatları ırkçı bir suç olasılığını göz önünde bulundurmak yerine mağdurların akrabalık ve dostluk ağlarından şüphelenmiştir. Polis memurlarının Alman olmayan mağdurların suç işleme potansiyellerine yönelik ön kabullerinin kurbanların ailelerine saygıyla yaklaşmalarını engellediği, ırkçı seri cinayetleri sonlandırmalarına engel olduğu ve faillerin tutuklanmasını imkansızlaştırdığı ortaya çıkmıştır. Polisin suçlardaki ırkçı motifleri tespit etmek konusundaki yetersizliğine rağmen 2013'te ilk Federal Parlamento Seçimi Komitesi polis soruşturmalarında mağdurların ve mağdur yakınlarının sistematik olarak haksızlığa uğramalarını kurum-

sal bir başarısızlık olarak görmek yerine polis memurlarının bireysel bir dizi küçük teknik hatası ve günlük iş kazaları olarak nitelendirmiştir.

2016'da Zschäpe davası Münih Yüksek Bölge Mahkemesinde görülmeye devam etti. Aynı zamanda Parlamento Seçimi Komiteleri tarafından yapılan federal ve bölgesel soruşturmalar sürdü ve Uluslararası Af Örgütü Almanya'da nefret suçu soruşturma prosedürleri üzerine yapılan bir çalışmadan elde edilen araştırma bulgularını yayınlamak bu konuyu yeniden değerlendirdi.⁴⁹ Bu rapor ülke genelindeki polis memurlarının şiddet olaylarının ırkçı bir geçmişe sahip olabileceği ihtimaline yeteri kadar dikkat etmediklerine işaret etmektedir. Yukarıda özetlendiği gibi bu durum İslamofobik yürüyüşlerin ve mülteci konaklama veya İslami ibadet yerlerine yönelik nefret suçlarının özellikle sık görüldüğü Müslüman karşıtı ırkçı bir iklimde oldukça zararlıdır.

Uluslararası Af Örgütü'nün raporu Alman polisinin sinagoglar gibi siyasi nefret suçlarının hedefi olma ihtimali yüksek olan mekanların güvenliğinin sağlanması konusunda önemli deneyime sahip olmasına rağmen camilere veya sığınmacı barınaklarına yapılacak potansiyel saldırılarda risk analiz mekanizmaları ve müteakip çevresel koruma konularında daha az etkin olduğunun altını çizmektedir.⁵⁰ Rapor ayrıca ırkçı siyasi şiddetin doğru bir şekilde değerlendirilmesini güçleştiren kurumsal engelleri de somut bir şekilde ortaya koymuştur. Bu bağlamda siyasi suçlar için geçerli olan ve yerel polise bir davanın tanınması, sınıflandırılması ve davanın sorumlu birime iletilmesi için yüksek bir eşik koyan Alman sınıflandırma sistemi örnek olarak gösterilmiştir. Raporda ırkçı ve Müslüman karşıtı nefret suçlarının kurbanlarının polisi veya mahkemeleri failler tarafından kullanılan açık taciz ifadeleri nedeniyle uyarmaya çalıştıkları ancak

48. C. Bleiker, "Court Verdict: No Niqabs in German School", Deutsche Welle, 22 Ağustos 2016.

49. Amnesty International, *Leben in Unsicherheit. Wie Deutschland die Opfer Rassistischer Gewalt im Stich Lässt*, (Amnesty International, London: 2016).

50. *Leben in Unsicherheit*. s. 53.

ciydiye alınmadıkları hatta azarlandıkları vaka incelemeleri de sunuluyor.⁵¹

Bir STK olan Inssan e.V. tarafından hazırlanan bir araştırma raporu ırkçılaştırılmış suç atflarının tutuklanma, yüksek suçlamalar ve daha ağır cezalarla karşı karşıya kalma olasılığını yükselttiğine dair araştırma bulgularını bir araya getirmiştir. Irkçı fişleme (profiling) uygulaması 2016 sonunda medyanın dikkatini çekmiştir. 2015/2016 yılbaşı gecesindeki olaylara tepki olarak Köln polisi 2016/2017 yılbaşı kutlamaları sırasında önleyici tedbirler uygulamıştır. Belirgin bir şekilde yüksek sayıda polisin konuşlandırılması genel olarak takdir edilmiştir. Ancak kutlamaya gelen katılımcılar baştan aşağıya kontrol edilerek büyük bir kısmından sol taraftaki girişi kullanmaları istenirken bir bayan tarafından eşlik edilmeyen “Kuzey Afrika görünümlü” yaklaşık iki bin kişi sağ tarafa alınmış, geçmiş sorgulaması için saatlerce tutulmuşlardır. Polis Twitter üzerinden “şu anda ana istasyondaki yüzlerce NAFRIS’i sistematik olarak kontrol ettiklerini” bildirmiştir. NAFRI terimi “Nordafrikanischer Intensivtäter” (Kuzey Afrikalı yoğun fail) anlamına gelen bir “polis prosedürü iç terminolojisi” olarak açıklanmıştır. Polis kamuoyundan gelen tepkiler üzerine terimin “talihsiz bir sözcük seçimi” olduğunu itiraf edip pişmanlıklarını dile getirirken davranış yerine etnik özelliklere dayalı seçimin haklı olduğunu savunmuştur.⁵² Yorumcular polisin prosedürleri içerisinde yalnızca NAFRI teriminin “iç kullanım”ının bile ırkçı ayrımların kurumsal olarak yeniden üretilmesine işaret ettiğini belirtmiştir.⁵³ Gözlemciler ırkçı fişlemenin yasa dışı olduğunu ve Temel Hukuk’un eşit muamele hükümlerinin dışına çıktığını vurgularken⁵⁴ ara-

51. A. Y. Arani, “Anti-Muslim Racism and Islamophobia in Germany”, *Netzwerk gegen Diskriminierung und Islamfeindlichkeit*, (Mart 2015), http://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/user_upload/PDF-Dateien/Pakte_Konventionen/ICERD/icerd_stae_report_germany_19-22_2013_parallel_INSSAN_2015_en.pdf, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

52. “Polizeipräsident Bedauert Begriff ‘Nafri’”, *Zeit.de*, 2 Ocak 2017.

53. M. Storkowski, “Fragen Bleiben Erlaubt”, *Spiegel Online*, 3 Ocak 2017.

54. Örneğin G. von Randow, “Auf den Ersten Blick”, *Die Zeit*, 5 Ocak 2017, s. 6.

larında AfD’den Beatrix von Storch’un da bulunduğu diğerleri ise Twitter’da bunun “ırkçı fişleme veya Alman kadınlarının toplu tecavüze uğraması” arasında bir seçimle karşı karşıya olduğunu iddia etmişlerdir. Bu tartışmaya cevaben Uluslararası Af Örgütü daha önce bahsedilen raporunda Almanya’daki polis uygulamaları içerisinde ırkçı fişlemenin daha sistematik bir şekilde gerçekleştiğini not etmiş ve polise günlük rutinleri ve prosedürlerinde eşit muamele uygulamalarını daha fazla içselleştirmesi gerektiğini hatırlatmıştır.⁵⁵

Özetle Müslüman karşıtı ırkçılığın polis prosedürlerinde yapısal olarak yeniden üretilmesine dair kayda değer kanıtlar vardır. Dini gruplara yönelik nefret suçları 2017 yılından itibaren somut olarak açıklanacak olsa bile sağcı aşırılık yanlı saldırıların kaydedilmesinde önemli kurumsal engeller devam etmektedir. Irkçı fişleme (profilleme) gibi uygulamaların yanı sıra “yabancılar” ya da “Müslümanlar”ın suç içeren davranışlara özellikle eğilimli oldukları yönündeki yaygın algılamalar tarafsız soruşturmaları engellemektedir.

İnternet

“Siber nefret” adı verilen uluslararası ağlar Müslüman karşıtı ırkçılığın yayılmasına belirgin biçimde katkıda bulunmaktadır. Bu ağların tartışmalarına ve harekete geçirme stratejilerine ilişkin derinlemesine bir inceleme, bunların ayrı bir “bilgi evreni” yarattığını gözlemlemiştir. Almanya’da “Siyaseten Yanlış” (Politically Incorrect) veya “Michael Mannheimer” sitelerindeki blog yazarları kendilerini “etnik Almanlar”ın sözcüleri olarak tanımlamaktadırlar. Bu kişiler Avrupa’nın Müslümanlar vasıtasıyla sızmaya ve boyunduruk altına alınmaya çok yakın olduğu şeklindeki kendi anlatılarına dair kanıt sunmak için sahte haberleri topluyorlar ve yeniden yayınlıyorlar. Shooman’ın çalışması, söz konusu Alman bloglarındaki hakim anlatılardan bazıla-

55. “Kölner Polizeieinsatz ist Eindeutiger Fall von Racial Profiling”, *Amnesty International*, 2 Ocak 2017, <http://www.amnesty.de/2017/1/2/koelner-polizeieinsatzist-eindeutiger-fall-von-racial-profiling>, (Erişim tarihi: 7 Ocak 2017).

rının izlerini sürdürdü. Blogcular Alman halkının yaklaşan soykırımının önünü açmada yerleşik medyayı, siyasi ve ekonomik seçkinleri suç ortağı olarak tanımlıyor; DEAŞ çizgisindeki İslam'ı ve İslamcılığı "otantik İslam" ile bağdaştırıyor; İslam topluluklarına geri kalmışlık ve aşağılık isnat eden kültürel olarak deterministik anlatılardan da yararlanıyorlar. Ayrıca orantısız doğurganlık hızları ve Müslümanların siyasi üstünlüğü sağlayacakları gibi iddialar üzerinden biyolojik argümanları yeniden üretiyorlar.⁵⁶

Sosyal medya aracılığıyla taraftarları siyasi olarak harekete geçirmeye yönelik çabalar büyük ilgi çekmektedir. Shooman'ın 2016'daki çalışması Alman bloglarından birinde günlük ziyaretçi sayısının 120 bine kadar çıktığını kaydetmektedir. Shooman ayrıca PEGIDA gibi İslamofobik hareketlerin destekçilerini Facebook aracılığıyla bir araya getirme eğiliminde olduklarını da vurguluyor. Bu raporun tamamlandığı tarihte sadece 2015 yılında erişilebilen Federal Adalet Divanı istatistikleri ırkçı nefrete yönelik internet üzerinden yapılan kışkırtmanın orantısız bir şekilde arttığını göstermektedir. 2015'te ırkçı nefrete teşvik (*volksverhetzung*) ve şiddet tasvirleri (*gewaltdarstellungen*) nedeniyle zulme uğrayan veya eziyet gören ceza infaz suçlarının sayısı 2014'e kıyasla yüzde 130 oranında artmıştır. Bu örneklerin çoğunluğu sayıları yılda 500'den 2 bin 300'e yükselen internet tabanlı (çevrimiçi) suçları içermektedir.⁵⁷ Rakamlar ayrıca failerin kimliğinin nadiren tespit edilebilmesinden dolayı atfedilen suçlamalardan yalnızca üçte birinde cezai hükme karar verilebildiğini gösteriyor.

Özetle internetin anonim oluşu sağcı aşırılık yanlılarının ağlar kurmak ve taraftarlarını siyasi eylem için harekete geçirmek amacıyla marjinalleştirilmiş görüşlerini paylaşmalarına ve yaymalarına imkan sağlamaktadır. İnternet üzerinden nefreti kışkırtma olaylarındaki ciddi

artışa rağmen bunların yalnızca küçük bir kısmını mahkemeye taşıyabilmektedir.

İSLAMOFOBİ İLE MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SİYASİ İNİSİYATİFLER

Sosyal medya Müslüman karşıtı ırkçı anlatıların yayılması için kullanıldığı gibi ırkçılığa karşı mücadele için de bir forum oluşturdu. Örneğin 2016 yılının başında ana akım haber kanallarının kapaklarında görülen kadınlara karşı şiddetin ırkçı tasvirleri sosyal medyada hareketli bir protesto meydana getirdi ve *Süddeutsche Zeitung*'un baş editörü Wolfgang Krach'ın kamuoyundan özür dilemesini sağladı.⁵⁸

Bu raporun tamamlandığı tarihte sadece 2015 yılında erişilebilen Federal Adalet Divanı istatistikleri ırkçı nefrete yönelik internet üzerinden yapılan kışkırtmanın orantısız bir şekilde arttığını göstermektedir.

Özellikle Müslüman karşıtı ırkçılığa ve İslamofobiye karşı mücadeleye odaklanan bir sivil toplum kuruluşu olan Inssan e.V. tarafından kurulan Berlin merkezli "Ayrımcılık ve İslamofobiye Karşı Ağ" (Netzwerk gegen Diskriminierung und Islamophobie) ayrımcılık olaylarını belgelemekte,⁵⁹ Müslüman karşıtı nefret ve ayrımcılık mağdurlarına tavsiyelerde bulunmakta, davaları ve emsal olayları mahkemeye taşıma konusunda yardımcı olmakta ve sahip oldukları yasal haklar konusunda farkındalıklarını artırmak için Müslüman topluluklara ulaşmaktadır. Inssan e.V. ayrıca toplumsal

56. "Kölner Polizeieinsatz ist Eindeutiger Fall von Racial Profiling", s. 139-142.

57. M. Meisner, "Hetze im Netz Nimmt zu. Oft Kommen die Täter Straftas Davon", *Der Tagesspiegel*, 28 Kasım 2016.

58. "Schwarzer Mann Bedrängt Weiße Frau".

59. Bir örnek olarak bkz. Arani, "Anti-Muslim Racism and Islamophobia in Germany".

diyaloğu güçlendirmek için çeşitli etkinlikler ve toplantılar düzenlemektedir. 2016'da söz konusu STK yeni eğitim materyalleri geliştirmiş ve anti Müslüman ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili konularda eğitim oturumları düzenlemek isteyen kişiler için bir "eğiticilerin eğitimi" çalışmayı sunmuştur. Bu girişime katılan kişiler ayrıca kamu hizmetlerinde ayrımcılığı azaltmak için Berlin'deki senato idaresiyle birlikte çalışmışlardır. Bu Alman ayrımcılığına karşı mücadele mevzuatında yer verilmeyen başka bir alandır. Almanya'daki çok çeşitli Müslüman örgütler de düzenli olarak Müslümanlara karşı ayrımcılığı siyasi temsilcilerin ve medyanın dikkatine getirmektedirler.

Almanya'da nüfusun neredeyse yarısının sahip olduğu Müslüman karşıtı ırkçı görüşler, siyasi eylemi beslemekte ve kamu kurumlarının çalışma biçimlerini de etkilemektedir.

Özet olarak sosyal medya ırkçı uygulamalarla ilgili endişeleri kamuoyu ile paylaşmak için bir platform oluşturmakta ve bu sayede Alman kamuoyu tartışmalarında ırkçılığın sonuçları hakkındaki farkındalık artmış görünmektedir. Buna rağmen İslamofobi hala kültürel ırkçılığın çağdaş bir tezahürü olarak daha az kabul edilme eğilimindedir.

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu rapor mülteci barınakları ve camilere karşı kayda değer seviyedeki şiddet, ülke çapındaki gösterilere katılım, AfD gibi sağcı popülist partilere yönelik yüksek seçim desteği ve internette tırmanan nefreti teşvik çabaları ile kendini gösteren Almanya'daki Müslüman karşıtı nefret ve ayrımcılığın halihazırda endişe verici olan artışına dair araştırma bulgularını ortaya koymaktadır. Nüfusun kabaca yaklaşık yarısının sahip olduğu Müslüman karşıtı ırkçı görüşler artan bir şekilde siya-

si eylemi beslemekte, dahası kamu kurumlarının çalışma biçimlerini de etkilemektedir. Araştırmalar sosyal olarak egemen basmakalıp yargıların eğitim ortamlarındaki prosedür ve sonuçları etkilediğini, istihdam olanaklarını ve kariyer ilerlemesini şekillendirdiğini, medya haberciliğine yansıtıldığını ve polis prosedürlerinde ön yargıya yol açtığını tespit etmiştir. Yukarıda açıklanan örnek olay ve süreçlerin çoğunda ayrımcılık algılanmış etnik köken, dindarlık, yaş, cinsiyet vb. farklı temellerde gerçekleşmektedir. Bu nedenle aşağıda sıralanan politika önerileri kurumsal öğrenme süreçlerini harekete geçirerek ve toplumsal yaşamın çeşitli alanlarına eşit muamele önlemlerini yerleştirerek tüm toplumu duyarlı hale getirmeye odaklanmaktadır:

- Etnik köken ve din hakkında resmi istatistikleri sistematik olarak toplamak ve kamusal yaşamın çeşitli alanlarında ayrımcılık analizleri yapmak
- Ulusal ve bölgesel ayrımcılıkla mücadele yasalarını genişletmek; kamu hizmetleri, yasal yaptırımların uygulanması, eğitim ve refaha ilişkin hükümlerde ayrımcılığa karşı yasal koruma için gereken yasal düzenlemeleri yapmak; AB yasalarına uygun olarak dini ayrımcılığa karşı toplumu korumayı benimsemek
- İrkçılık ve ayrımcılığın çağdaş tezahürleriyle ilgili eleştirel tartışmaları ders kitaplarına ve öğretmen yetiştirme programlarına dahil etmek
- İşe alma ve kariyer ilerleme prosedürlerinde ayrımcılık yapılmaması ve eşit muamele ile ilgili olumlu önlemleri birleştirmek
- Sağlık profesyonelleri, eğitim, kamu yönetimi, polis, adalet sisteminin tüm sektörlerinde çalışan personel, gazeteciler vb. dahil olmak üzere çeşitli meslek gruplarına ayrımcılığın etkileri için eğitim oturumları, çalıştaylar ve özel bilgilendirme materyalleri sağlamak
- Mülteci konaklama ve İslami ibadet mekanları için risk değerlendirme mekanizmalarını ve polis varlıklarını genişletmek
- Kurumsal hayatın farklı alanlarındaki çeşitliliğin yaygınlaştırılması girişimlerinde dini ayrımcılığın ve Müslüman karşıtı ırkçılığın önlenmesine açıkça yer vermek

KRONOLOJİ

Ocak

- 2015/2016 yılbaşı kutlamalarının cinsel şiddetle ilgili bir tartışmanın çıkmasına neden olması

Mayıs

- AfD'nin manifestosunun (Manifesto Programm für Deutschland) yayımlanması

Temmuz

- Güney Almanya'daki iki DEAŞ destekçisinin de karıştığı şiddet içerikli saldırılar

Ağustos

- Osnabrück İdare Mahkemesinin bir eğitim kurumunda yüzü tamamen kapatan örtü takılmasına izin verilmemesine ilişkin kararı

Ekim

- Dresden'deki Ulusal Yeniden Birleşme kutlamalarının taciz ve şiddet saldırıları ile kesintiye uğraması

Aralık

- Breitscheidplatz'daki Berlin Noel Pazarı'na terör saldırısı
- Köln'deki yılbaşı gecesi kutlamaları sırasında ki ırkçı fişleme (profiling)

2016 yılında Almanya'da kaygı verici birçok gelişme yaşandı. Ülke ilk kez DEAŞ tarafından gerçekleştirilen bir dizi terör saldırısına hedef oldu. Müslüman karşıtı ırkçı söylem ve uygulamalar daha önce benzeri görülmemiş bir seviyeye çıktı. Ayrıca 2016 Müslüman karşıtı çevrelerin yaklaşık yüzde 20'sinin İslam karşıtı tutumlarını seçim kararlarına yansıtmaya hazır olduklarının açıkça ortaya çıktığı bir yıl olmuştur.

Taraftarlarını İslamofobik düşünceler etrafında seferber eden sağcı popülist parti Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland, AfD) seçimlerde yüzde 12-24 arasında oy alarak beş bölgesel parlamentoda temsil hakkı kazanmıştır. Ayrıca eski Doğu ve Batı Almanya nüfusunun dörtte biri her hafta ülke çapında düzenlenen çeşitli yürüyüşlere katılarak PEGIDA (Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar) grubunun siyasi gündemini onaylamaktadır.

Bu rapor Alman iş piyasası, eğitim sistemi, cezai yargı, yazılı ve sosyal medyada ortaya çıkan doğrudan ve dolaylı yapısal ayrımcılığın sistematik modellerini anlamak için çeşitli nicel ve nitel kanıtlar sunmaktadır. Bu alanlarda mevcut çeşitli veriler Müslümanlara ve kendisini aslında tam da Müslüman olarak tanımlamayan fakat başkaları tarafından İslam dinine mensup olarak algılanan bireylere karşı ayrımcı muamelenin devam ettiğini ve hatta arttığını göstermektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org